

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/168646,80-rocznica-smierci-Janusza-Korczaka.html>
20.04.2024, 07:34

80. rocznica śmierci Janusza Korczaka

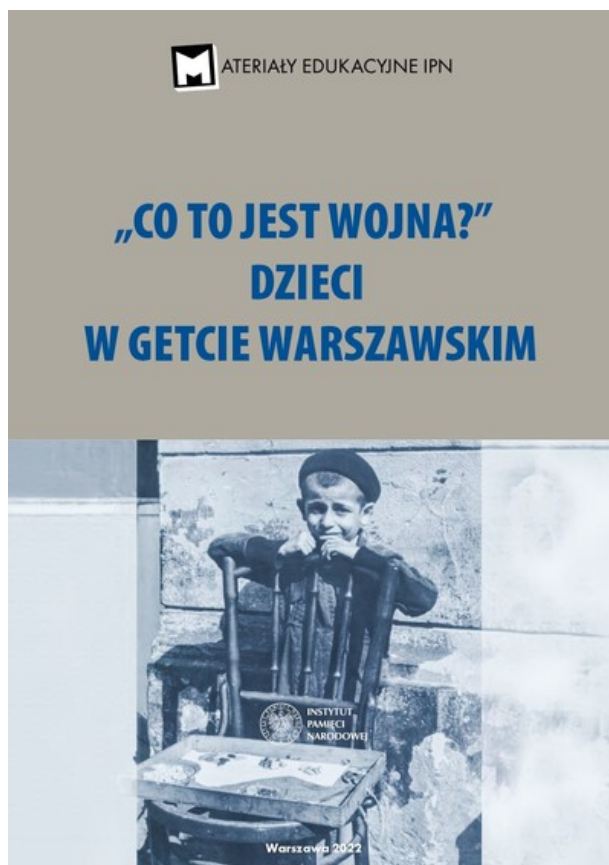
Data publikacji 04.08.2022

W 15. dniu wielkiej akcji likwidacyjnej getta warszawskiego Janusz Korczak, „Stary Doktor”, wraz ze współpracownikami i około 200 wychowankami Domu Sierot z ul. Siennej 16 przeszli w czterogodzinnym marszu na Umschlagplatz. Stamtąd wywiezieni zostali do niemieckiego obozu zagłady w Treblince, gdzie zginęli w komorach gazowych 5 lub 6 sierpnia 1942 r. Szacuje się, że w czasie „Wielkiej Akcji” wywieziono do Treblinki łącznie około 4 tysięcy dzieci z blisko trzydziestu sierocińców i internatów.

Janusz Korczak urodził się jako Henryk Goldszmit 22 lipca 1878 lub 1879 r. w Warszawie, w zamożnej zasymilowanej rodzinie żydowskiej. **Pseudonim „Janusz Korczak”, zaczerpnął z tytułu powieści Józefa Ignacego Kraszewskiego „Historia o Januszu Korczaku i pięknej miecznikównie”.**

Studia na Wydziale Lekarskim Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego ukończył w 1905 r. i rozpoczął pracę w Szpitalu dla Dzieci im. Bersonów i Baumanów w Warszawie przy ulicy Śliskiej 51. W tym samym roku został zmobilizowany jako lekarz wojskowy i wysłany na rok na Daleki Wschód w związku z trwającą wojną rosyjsko-japońską.

W 1912 r. został dyrektorem Domu Sierot wybudowanego przez Towarzystwo „Pomoc dla Sierot”. W placówce mieszczącej się w zbiegu ulic Krochmalnej i Karolkowej, Korczaka w pracy z wychowankami pochodzenia żydowskiego

„Co to jest wojna? Dzieci w getcie warszawskim” – materiały edukacyjne dla nauczycieli

wspierała Stefana Wilczyńska, naczelna wychowawczyni.

W czasie I wojny światowej został powołany do wojska rosyjskiego i skierowany do służby jako ordynator polowego szpitala wojskowego na Ukrainie, następnie był lekarzem pediatrą w przytułku dla dzieci ukraińskich pod Kijowem. **Podczas wojny polsko-sowieckiej, tym razem w Wojsku Polskim, służył zaś w randze majora jako lekarz w wojskowych szpitalach epidemicznych.**

Po wojnie 1920 r. powrócił do pracy w Domu Sierot. Od 1921 r. w budynkach otrzymanych w darze od Maksymiliana Cohna z Czaplówizny (obecnie część Marysina) zwanych kolonią „Różyczka” od imienia zmarłej córki darczyńcy, Korczak organizował wypoczynek dla żydowskich „dzieci ulicy”. Latem przebywało tam około 100 dzieci, zimną zaś - mniej więcej 60.

W 1926 r. założył czasopismo dla dzieci i młodzieży „Mały Przegląd”, które ukazywało się do 1939 r. Janusz Korczak był jego redaktorem do 1930 r., później funkcję tę objął Igor Newerly. Ostatni numer "Małego Przeglądu" ukazał się 1 września 1939 roku. Od 1935 r. do 1939 r. jako „Stary Doktor” prowadził także audycje dla dzieci w Polskim Radiu. Ostatnie przemówienie, nawołujące do spokoju, wygłosił we wrześniu 1939 r.

Po utworzeniu przez władze niemieckie getta, jesienią 1940 r. Dom Sierot został przeniesiony na ulicę Chłodną 33, a w październiku 1941 r. na róg ulic Siennej i Śliskiej. Pomimo tragicznych warunków panujących w getcie, Korczak cały czas walczył o środki finansowe na utrzymanie dzieci. Starał się także, wraz ze swoimi współpracownikami, zapewnić dzieciom pozory normalności, utrzymując przedwojenne zasady funkcjonowania i wewnętrzne zwyczaje. **Nie skorzystał z propozycji przyjaciół, którzy namawiali go do opuszczenia getta i przeniesienia się do przygotowanych dla niego kryjówek po aryjskiej stronie.** Przyjął na siebie nawet nowe obowiązki, sprawując od początku 1942 r. opiekę nad Głównym Domem Schronienia przy ul. Dzielnej 39, placówką dla sierot, która znajdowała się w tragicznej sytuacji. Zaczął także pisać "Pamiętnik", w którym ukazywał tragiczny obraz okupacji niemieckiej.

18 lipca 1942 r. w Domu Sierot odbyło się przedstawienie, podczas którego dzieci odegrały sztukę laureata Nagrody Nobla Rabindranatha Tagore pt. „Poczta”. W sztuce główny bohater, który ogląda świat z zamknięcia, odchodząc do wieczności pozostawia po sobie to, co nieśmiertelne – miłość, przyjaźń i dobro. Według Korczaka temat ten miał przygotować dzieci do godnej i świadomej śmierci, która nastąpiła 5 lub 6 sierpnia 1942 r. w komorach gazowych niemieckiego obozu zagłady w Treblince.

Dokładna data śmierci Janusza Korczak nie jest znana, w 1954 roku Sąd Powiatowy w Lublinie określił ją na 9 maja 1946 roku, zgodnie z obowiązującym ówczesnie prawem. W 2015 r. Sąd Rejonowy w Lublinie, na wniosek Fundacji Nowoczesna Polska, uchylił obowiązujące dotychczas postanowienie z 1954 r. i ustalił, że Janusz Korczak **5 lub 6**

sierpnia 1942 r. został wyprowadzony razem z dziećmi z domu dziecka, zapędzony do wagonów i wywieziony do niemieckiego obozu zagłady w Treblince. Sąd uznał, że najbardziej prawdopodobną chwilą śmierci Korczaka jest dzień 7 sierpnia. Osoby przywożone do obozu były bezpośrednio kierowane do komór gazowych i nie było możliwości, aby Korczak mógł uniknąć losu tysięcy osób masowo mordowanych w obozie.

Orzeczenie z 2015 r. umożliwiło skrócenie okresu ochrony praw autorskich wobec dzieł Janusza Korczaka i udostępnienie ulubionych lektur z dzieciństwa, takich jak „Król Maciuś Pierwszy”, „Król Maciuś na bezludnej wyspie”, „Kajtuś czarodziej” i „Kiedy znów będę mały”.

***

Polecamy Państwu broszurę *Janusz Korczak (1878 [1879]-1942)* autorstwa Agnieszki Witkowskiej-Krych z serii Patroni naszych ulic <https://przystanekhistoria.pl/pa2/biblioteka-cyfrowa/patroni-naszyc-ulic/24208,Janusz-Korczak-1878-1879-1942.html>

oraz publikację *Co to jest wojna? Dzieci w getcie warszawskim*. Opracowane w 80. rocznicę śmierci Janusza Korczaka i pamięci ofiar „akcji Reinhardt” materiały edukacyjne dla nauczycieli to wybór tekstów źródłowych uzupełnionych o utwory literackie i zestawy zadań, które można wykorzystać do omawiania zagadnień związanych z Zagładą na lekcjach historii, języka polskiego, lekcjach wychowawczych oraz zajęciach dodatkowych. Publikacja została przygotowana z myślą o uczniach szkół podstawowych i ponadpodstawowych i jest próbą odpowiedzi na pytanie, jak z dziećmi i młodzieżą rozmawiać o wojnie. Wybór tekstów źródłowych opiera się głównie na ocalonych w „Archiwum Ringelbluma” opowiadaniach, relacjach i wypracowaniach, dzieci, które żyły w warszawskim getcie. Jeden z rozdziałów poświęcony jest Januszowi Korczakowi i jego współpracownikom z Domu Sierot.

<https://warszawa.ipn.gov.pl/waw/aktualnosci/165736,Co-to-jest-wojna-Dzieci-w-getcie-warszawskim-materialy-edukacyjne-dla-nauczyciel.html>

Więcej o Akcji Reinhardt piszemy na stronie:

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/161365,80-rocznica-rozporozczenia-Akcji-Reinhardt-zaglady-Zydow-w-Generalnym-Gubernatorstw.html>